

Nagelaten gedichten van Vasalis

Een nieuwe, weergaloze kustlijn

Rebus in de bus

Wie zaten er vanochtend in de bus behalve de chauffeur wiens roze wang zo vloekte met zijn mooie rooie haar. Een woeste oude boer met grijze ogen en zijn gezicht in aanslag, en een woelig kind doofstom, dat met zijn eigen dunne vingers praatte. Een vrouw van vijftig, een zigeunerin of zo ze stapte uit bij het woonwagenkamp ze had een luipaard-jasje aan en kleine oren. Een papoea-familie, drechts van spraak zo lief, zo lelijk en zo onbevangen. Ik zat en luisterde en zag het aan eerlijk gezegd en tegen beter weten in verwachtend dat nu eindelijk 'De Zin' zichzelf in deze bus zou openbaren van al die raadselachtige aanwezigheden. Maar nee - natuurlijk nee. De enige conclusie was: ik houd van mensen in een bus, ik houd van gras en lucht. Ik rij van Groningen naar Roden. Ik leef een tijdje. Ik begrijp het niet, zelfs niet als 'Het' zo duidelijk wordt aangeboden.

M.Vasalis

Vandaag verschijnt een bundel nieuwe poëzie van Vasalis, de in de 1998 overleden dichteres uit Roden. Geen bij elkaar geraapte verzameling oud werk, maar een weergaloze bundel. Het is verschrikkelijk moeilijk om zo makkelijk te schrijven over iets wat zo moeilijk is. De schoonheid van dit werk is zo groot dat je, als je het voor het eerst leest, het gevoel krijgt dat je water ziet branden.

De poëzie van Vasalis is in de loop der jaren een monument geworden. Lang geleden werd zij aangevallen door de Vijftigers - maar haar gedichten hebben die aanval glansrijk doorstaan. Lang geleden werd zij aangevallen door W.F. Hermans, die zijn pen voor die gelegenheid in zijn giftigste zwavelzuur doopte - ook die aanval hebben haar gedichten doorstaan. Zij is ook wel eens, een héél klein beetje, aangevallen door ondergetekende, en dat had natuurlijk helemaal geen effect. Weinig poëzie is zo veel gelezen als de hare. Een hele reeks van haar gedichten is klassiek: niet alleen *De idioot in het bad*, maar ook *Tijd, Afsluitdijk*, en nog een heel stel andere. Zij heeft tijdens haar leven slechts drie bundels gepubliceerd, de laatste, *Vergezichten en gezichten* in 1954. Haar eigen verklaring hiervoor - in haar dankwoord bij de in ontvangstneming van de Constantijn Huygensprijs in 1974 - luidde als volgt: 'Wat mij in en na de oorlog overkomen is komt hierop neer: een enorme relativering van mijn eigen lot... Ik moest voortdurend de conclusie trekken dat mijn commentaar volstrekt overbodig was'.

Het valt soms niet zo op, maar toch is ons leven, tot in de kern, een paradoxaal gebeuren. Een van die paradoxen is dat hoewel ieder weldenkend mens van tijd tot tijd vervuld zal zijn van het besef dat zijn leven niet meer beheerst dan een stofje op het tapijt van de eeuwigheid, een boertje van de schepping dat een ogenblik later alweer vergeten is, hij tegelijk niet zal kunnen ontkomen aan de gedachte dat zijn bestaan juist van immens belang is, dat hij in zijn eentje een heel universum vertegenwoordigt. Ook Vasalis heeft zich kennelijk niet kunnen onttrekken aan die paradox: hoewel zij na 1954 nog maar sporadisch iets publiceerde, is zij stiltejes doorgedaan met dichten. Uit haar nagelaten werk hebben haar kinderen - op haar uitdrukkelijk verzoek - een nieuwe bundel samengesteld: *De oude kustlijn*.

Misschien komt het door mijn slechte karakter, maar als ik een monument zie is een van mijn eerste gedachten: kan dat ook kapot? Bovendien vroeg ik me af of *De oude kustlijn* niet een samenraapsel van in eerste instantie afgekeurde gedichten zou zijn, aangevuld met op hoge leeftijd geschreven werk, waarin de dichteres haar oude niveau niet meer zou kunnen halen.

Maar al na twee gedichten uit de nieuwe bundel moest ik me, met slecht karakter en al, gewonnen geven: *De oude kustlijn* is een weergaloze poëziebundel. De schoonheid van dit werk is zo groot dat je, als je het voor het eerst leest, het gevoel krijgt dat je water ziet branden - of dat je minstens vijftien idioten in het bad ziet zitten.

Het recente debat over de vraag of poëzie moeilijk of makkelijk moet zijn, wordt door deze gedichten spelenderwijs naar de schroothoop verwezen. Want de poëzie van Vasalis is tegelijk moeilijk en makkelijk. Nou ja, dat is wel erg koeltjes geformuleerd: 'huiveringwekkend moeilijk en makkelijk' geeft de indruk die deze poëzie op mij maakt beter weer. En het is verschrikkelijk moeilijk om zo makkelijk te schrijven over iets wat zo moeilijk is. Zoals het meeste werk dat je in vervoering brengt, oefent *De oude kustlijn* een soort schrikbewind over je hersens uit, dat pas over een poosje zal verzwakken: als ik nu probeer te bedenken welke Nederlandse literatuur - en ik denk nu niet alleen aan poëzie, maar ook aan proza - de vergelijking kan doorstaan met deze gedichten, schiet me zo goed als niets te binnen. Misschien de allermooiste bladzijden van Nescio. Zelfs als ik overdrijf - en is overdrijven niet onlosmakelijk verbonden met enthousiasme? - hebben deze gedichten me er toch maar toe gebracht om zo te overdrijven.

In *De oude kustlijn* is poëzie verzameld die Vasalis heeft geschreven vanaf haar jeugd tot vlak voor haar dood. Haar hele leven - en omdat haar poëzie universeel is tegelijk elk leven - wordt erdoor weerspiegeld. De poëzie die ze gedurende haar laatste jaren schreef is van een haikuachtige, verstilde eenvoud, en de spaarzame regels worden omringd door sneeuwvlakten van wit papier, die de naderende dood érg zichtbaar maken. Maar ook deze laatste gedichten zijn net zo trefzeker als haar vroegere poëzie. De galmende klank - die in haar eerste bundels wel eens op mijn zenuwen werkte - ontbreekt vrijwel helemaal. Ze lijkt in deze bundel ook geen enkele moeite meer te doen, of te hoeven doen, om haar gedichten in het rijm te wringen. Als het rijm tot iets gekunstelds zou leiden, laat ze het achteloos achterwege, zo geraffineerd dat je er makkelijk overheen leest.

Zowel de zinloze lijdensweg die het leven dikwijls is, of schijnt te zijn, als de schijnbaar betekenisvolle, enorme schoonheid waardoor die zinloosheid van tijd tot tijd wordt doorkruist - je krijgt wel eens de indruk dat je een statig schip met sneeuw witte zeilen door een zee van stront ziet varen - wordt door Vasalis als met een etsnaald weergegeven. Ik zie er tegenop om een paar regels uit hun verband los te trekken, omdat ze dan misschien minder tot hun recht komen. Redactie, kunnen er een of meer van deze gedichten naast deze recensie worden geplaatst? En u lezer, zo langzamerhand hebt u me toch wel begrepen? Iets beters is er niet - echt niet. U gaat toch niet dat overschatte boek van Jeroen Brouwers kopen als u ook dit kunt krijgen? Naar de winkel! Rennen!

WOUTER GODIJN

M. Vasalis *De oude kustlijn* 72 pag. €20,00. Van Oorschot, Amsterdam